

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

“ТАСДИҚЛАЙМАН”

ТДИУ Ўқув ишлар бўйича проректор

М.Ц.Эшов

2020 й.

09.00.04 – “ИЖТИМОЙ ФАЛСАФА”

ихтисослиги бўйича таянч докторонтурага кириш имтиҳони

ДАСТУРИ

Тошкент – 2020

Дастур Тошкент давлат иқтисодиёт университети 2020 йил “ _____ ”
даги Кенгашида муҳокама қилинган ва тасдиқланган.

Дастур Тошкент давлат иқтисодиёт университети “Ижтимоий-гуманитар
фанлар” кафедрасининг 2020 йил « _____ » _____ даги « _____ » - сон
йиғилишида муҳокама қилинган ва тавсия этилган

Кафедра мудири ф.ф.д., проф. Мухтаров А.

Тузувчилар: ф.ф.д., проф. Саифназаров И.
ф.ф.д., проф. Мухтаров А.
с.ф.д., (PhD) доцент Д.Эрназаров

Такризчи: ф.ф.д., проф. Рамаатов Ж.

К И Р И Ш

Мазкур таянч доктарантура (PhD) учун «Фалсафа» курси бўйича дастур Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 22 майдаги 304-сонли қарорига мувофиқ тасдиқланган намунавий дастури асосида тайёрланди.

“Ёшларимизнинг мустақил фикрлайдиган, юксак интеллектуал ва маънавий салоҳиятга эга бўлиб, дунё миқёсида ўз тенгдошларига ҳеч қайси соҳада бўш келмайдиган инсонлар бўлиб камол топиши, бахтли бўлиши учун давлатимиз ва жамиятимизнинг бор куч ва имкониятларини сафарбар этамиз¹”.

Фалсафа фанининг асосий масаласи инсон ва инсон манфаатлари учун қаратилган.

Тадқиқотчилар фалсафий дунёқараш, инсон ҳаётининг мақсади, мазмуни ва моҳияти, моддий борлиқ ва ижтимоий ҳаёт ўртасидаги ўзаро қонуниятлар тўғрисида; фалсафий билимларнинг шаклланиши, таркибий тузилиши ва ривожланишининг тарихий босқичлари; ҳозирги дунёнинг илмий, фалсафий, диний манзараси; фалсафанинг асосий йўналишлари ва мактаблари; монистик ва плюралистик фалсафий концепциялар; ҳозирги дунёнинг глобаллашув жараёни, инсониятнинг экологик ва бошқа глобал муаммолари ҳақида тасаввурга эга бўлиши лозим.

Президент Шавкат Мирзиёев раҳбарлигида 2017-2021 йилларга мўлжалланган “Харакатлар стратегияси” ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 75-сессиясидаги нутқининг илмий аҳамияти.

Марказий Осиё мутафаккирларининг Ватан ва жаҳон маданияти, фалсафаси фанининг ривожланишидаги хиссаси, ўрнини; борлиқ концепциясининг мазмуни, унинг ўз-ўзини ташкил этиши, моддийлик ва маънавийлик тушунчаси, унинг моҳияти ва қонуниятларини; ижтимоий фалсафа: жамият ва унинг таркибий тузилиши, давлат, демократия, фуқаролик жамияти тушунчаларининг моҳияти; ижтимоий тараққиётнинг босқичлари ва цивилизация концепцияларини; ижтимоий муносабатлар тизимида инсон моҳияти; онг ва ўз-ўзини англаш таълимоти; аксиология; ахлоқий ва маънавий кадриятларини; диалектика, синергетика, ҳаракат ва ривожланиш, макон ва замон ҳақидаги таълимотларни; табиий, гуманитар ва бошқа фанларни ўрганишда умум-фалсафий услуб ва тамойилларни; билишнинг умумфалсафий методларини бугунги кунда тадқиқотчилар билиши керак.

¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон республикаси Президенти лавозимига киришиш тантанали маъросимида бағишланган Олий Мажлис палатасининг кўшма мажлисидаги нутқи. // “Халқ сўзи”, 15 декабр, 2016 йил

Фалсафанинг қонун ва категориялари, тамойилларини:
- дунёқараш ва умумметодологик фалсафий принципларни;
- танқидий тафаккурни амалий фаолиятида ва илмий тадқиқотларга қўллаш *кўникмасига эга бўлиши лозим.*

ДАСТУР МАВЗУЛАРИ

Янги Ўзбекистоннинг ривожланиш истиқболлари

Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 75-сессиясидаги нутқи. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 75-сессиясида таклиф қилган 10 та муҳим ташаббуси. Ўзбекистонда гендер тенглиги сиёсати. Хотин-қизларнинг давлат бошқарувидаги ўрни тобора кучайиб бориши. Янги Парламентимизда аёл депутатлар сони икки баробарга кўпайиши. Мамлакатимизда диний эркинлик борасида ҳам вазият кескин яхшиланиши. Миллатлараро тотувлик ва динлараро бағрикенгликни янада мустаҳкамланиши. Судларнинг чинакам мустақиллиги ва қонун устуворлигини таъминлашга йўналтирилган кенг қамровли ислохотлар. Коррупцияга қарши муросасиз кураш янги босқичи. Коррупцияга қарши курашиш агентлиги ташкил этилиши. Ўзбекистон ва Афғонистон муносабатларининг янги босқичга кўтарилиши.

Фалсафа, унинг предмети ва жамият тараққиётидаги ўрни

Фалсафа ижтимоий фан сифатида. «Фалсафа», «файласуф» тушунчаларининг тарихи ва замонавий талқини. Фалсафа дунёқараш сифатида. Унинг дунёқарашнинг бошқа турлари билан ўзаро боғлиқлиги. Назария ва амалиёт бирлиги-фалсафий дунёқараш асоси сифатида. Фалсафий дунёқарашнинг умуминсоний ва миллий маънавий кадриятларни ўрганишдаги аҳамияти. Ўзбекистонда ҳозирги босқичда янгича фалсафий тафаккурнинг шаклланиши ва баркамол шахсни тарбиялаш вазифалари. Фалсафанинг методологик, дунёқараш, билиш вазифалари. Уларнинг дунёнинг қурилиши ва бунда одамнинг ўрни ҳақидаги тасаввурларни шакллантиришдаги, инсоннинг олам билан амалий алоқадорлиги тамойилларини ишлаб чиқаришдаги роли. Фалсафада миллийлик ва умуминсонийлик. Жаҳон фалсафаси тизимида миллий фалсафанинг ўрни. Фалсафани ўзлаштиришда миллий ғоянинг роли.

Илмий анъаналар ва уларни янгилаш жараёни

Илмий тадқиқотнинг асосий муаммолари: олам, табиат, ҳаёт, инсон, жамият, уларнинг методологик муаммолари. Илмий мактаблар ва анъаналар, илмий билимлар ривожига ўрни. Исломи дини бизни эзгулик ва тинчликка, асли инсоний фазилатларни асраб-авайлашга даъват этади, устоз ва шогирд муаммоси, илмий мактаблар масаласи фанда авлодлар алмашуви, янгиланиш ва қадрият жараёнлари. Илмий парадигма тушунчаси. Фанда ўз номини топиш.

Фандаги янгилик, илмий кашфиётлар, хилма-хиллиги, аҳамияти ва хилма хиллиги. Янги тахминлар ва уларнинг илмий тараққиётдаги аҳамияти. Тадқиқотнинг янги усуллари ва фаннинг такомиллашуви. Янги методологик ғоялар ва илмий мушоҳаданинг ўзгариши.

Фан мантиғи ва илмий билим муаммоси

Тилнинг формаллашуви ва илмий ижодда тафаккурнинг мантиқий шакллари қўлланиши. Формаллаштириш тафаккур натижаларининг аниқ тушунча ёки хулосаларда акс этиши сифатида. Формаллаштириш белгилар формализмидаги ёки формаллашган тилдаги билим мазмуни акси сифатида. Унинг илмий ижоддаги роли. Формал ва диалектик логика.

Табиий ва сунъий тил. Формаллашган тилнинг илмий тушунчаларни таҳлил қилиш, аниқлаштириш ва қўллашдаги роли. Илмий тадқиқот фаолиятда формал методлардан фойдаланиш. Фанни таърифлаш ва таснифлашда тилнинг роли. Таққослаш илмий билимни ифода этишнинг мантиқий шакли сифатида. Хулосалар турли хилларининг янги билим ҳосил қилишдаги аҳамияти. Семиотика ва семантика. Тил мантиқий қонунларининг ижодий изланишларда қўлланиши фан тилининг асосий хусусиятлари: аниқлик, изчиллик, исботлаш, илмий ижодда айният, нозирлик, учинчиси мустасно ва етарли асос қонунларининг қўлланилиши. Илмий тадқиқотни илмий билиш усуллари ортиқча формаллаштириш имкониятини истисно қилиш.

Формаллаштиришнинг ахборот ва компьютер технологияларидаги ўрни.

Фаннинг методологик таҳлили

Фаннинг фалсафий масалалари ва фаншунослик. Фалсафа дунё илмий манзарасининг назарий ва методологик асоси сифатида. Г.Гельмгольд, Т.Гексли, В.Вернадскийларнинг фан тараққиётига фалсафий, социал ва психологик омилларнинг таъсирини очишдаги роли.

Ҳозирги шароитда фалсафа, методология ва хусусий фанлар ўзаро муносабатнинг умумий муаммолари. Фалсафа ва хусусий илмий билимлар алоқадорлигининг жузъий муаммолари.

Методология тушунчаси ва фаннинг методологик таҳлили. Фалсафий методология назарий ва амалий фаолиятни ташкил этиш ва тузиш усуллари ҳамда тамойиллари тизими, шу билан бирга ушбу тизим ҳақидаги таълимот сифатида.

Фалсафа, методология ва фаннинг ўзаро муносабати. Фалсафанинг илмий билимга нисбатан методологик вазифасининг ўзига хослиги муаммоси. Сциентизм ва антисциентизм.

Илмий билимни фалсафий таҳлил қилиш зарурияти. Позитивистик таълимотлар. Фалсафани муайян назарий билим шакли сифатида инкор этиш, умум фалсафий методологик қурилмаларни позитивистик хусусий-илмий мушоҳада усуллари билан алмаштиришнинг асоссизлиги.

Фалсафий билимлар тизими ва унинг асосий йўналишлари

Фалсафий билимлар тизими: бирлик ва яхлитлик. Фалсафий билимларнинг асосий йўналишлари ва назарий илдизлари. Фалсафий ғоялар, назариялар, уларнинг шаклланиши ва аҳамияти. Фалсафанинг тарихий тақдири ва ижтимоий тараққиёт босқичларини билиш муаммолари.

Фалсафанинг ижтимоий-гуманитар фанлар тизимидаги ўрни ва роли. Фалсафанинг бошқа фанларга таъсири, унинг дунёқарашлик ва методологик вазифалари. Фан ютуқларининг фалсафа тизимига киритилиб борилиши. Ёшларда китобхонлик маданиятини юксалтириш.

Мустақиллик ва фалсафий дунёқарашни янгилантиришнинг методологик масалалари

Ижтимоий тараққиёт ва фалсафий фикр, уларнинг ўзаро боғлиқлиги. Кишилиқ жамияти тарихий тараққиёти жараёнида фалсафий дунёқарашнинг ўзгариши диалектикаси, унинг ривожланишнинг тарихий ва ижтимоий шакллари билан боғлиқлиги. Фалсафий фикрнинг ижтимоий жараёнлардан илгарилаб кетиш ёки орқада қолиш муаммолари. Мустақиллик ва фалсафий тафаккурнинг ўзгариши зарурияти. Мустақиллик янги фалсафий тафаккур шаклланишининг асоси ва шарти сифатида. Мафкуравий бўшлиқ ва уни янги мафкура билан тўлдириш зарурияти. Фалсафанинг мустақилликни мустаҳкамлашда ва миллий истиқлол ғоясини шакллантиришдаги роли.

Фалсафий дунёқарашнинг тарбия жараёнини такомиллаштиришдаги аҳамияти. Жаҳон фалсафасининг асосий йўналишларини ўрганиш зарурияти. Фалсафий дунёқарашнинг ўзгариб туриши ва ёшларни ҳозирги замон руҳида тарбиялашнинг зарурлиги.

Қадимги даврда фалсафий таълимотлар ва уларни ўрганиш методологияси

Жаҳон цивилизацияси хилма-хиллиги ва яхлитлиги. Евроцентризм ва Осиёцентризм: аҳамияти, ғоявий илдизлари ва мафкуравий мақсадлар фалсафанинг даврий ва ҳудудий бўлининининг нисбийлиги. Энг қадимги содда фалсафий қарашлар. Қадимги Марказий Осиёдаги фалсафий фикр. Қадимги Хоразм, Сўғдиёна, Афросиёб Шош маданияти. «Авесто» ва

зардуштийлик ғоялари. Александр Македонский империяси. Марказий Осиёда Буддизмнинг тарқалиши ва ривожиди. Маний ва Маздак ғоялари.

Шарқ - жаҳон цивилизацияси марказларидан бири. Қадимги Шарқ фалсафаси. Иудаизм фалсафаси. Қадимги Ҳиндистонда диний-фалсафий таълимотлар пайдо бўлиши ва ривожиди: чорвака, жайнизм, буддизм, индуизм, қадимги Хитой фалсафаси асосий йўналишлари: конфуцийлик ва даосизм. Ўрта Осиёда фалсафий фикрнинг шаклланиши. Қадимги грек фалсафаси шаклланиши ва ривожланиши, унинг космоцентрик характери. Аниқ фикр асосий тушунчалари: космос, табиат, логос, эйдос, рух.

Сократгача бўлган фалсафа. Биринчи файласуфлар. Милет мактаби ва бирламчи бошланғич муаммоси. Пифагор ва илк пифагорчилик. Гераклит: қарама-қаршилиқлар ва яралиш ҳақидаги таълимот. Демокрит, унинг атомистик таълимоти. Атом ва бўшлиқ муаммоси. Детерминизм масаласи. Қадимги Грециядаги «мумтоз фалсафа». Сукрот: ҳаёти ва фалсафаси, унинг ахлоқ фалсафаси. Эзгулик ва билим. Платон «Ғоялар дунёси» ва «нарсалар дунёси» ҳақида таълимот. Билиш - «эслаш»дир. Платон рух ва унинг барҳаётлиги ҳақида. Платоннинг давлат ҳақидаги таълимоти. Аристотель. Материя ва шакл ҳақида. Ҳақиқий ва имкондаги борлиқ ҳақидаги таълимот. Аристотел «сабаблар» турлари ҳақида. Аристотел ижтимоий фалсафаси.

Марказий Осиёда илк ўрта асрлар ва темурийлар даври фалсафий қарашлари (VIII-XV аср)

Илк ўрта асрлар фалсафасининг аҳамияти ва хусусиятлари. Марказий Осиёнинг араблар томонидан эгалланиши. Ўрта Осиёда исломнинг тарқалиши. Диний бағрикенглик ва дунёвий илмларнинг яратилиши. Имом Ал-Бухорий ва Имом Ат-Термизий, «Ал Жоме ас-Саҳих». Абу Мансур Мотуридий, Бухонуддин ал-Марғиноний қарашлари. «Ал Ҳидоя». Шарқ Ренессанси. Ал Хоразмий, Ал Фарғоний, Ал Фаробий, Ал Беруний, ибн Сино, табиий илмий ва фалсафий қарашлар.

Сўфийликнинг диний-фалсафий таълимоти - тасаввуф ва унинг моҳияти. Ўрта Осиё халқлари маънавий ҳаётидаги тарихий аҳамияти ва роли. Амир Темур ва уйғониш даври. Амир Темурнинг тарихда тутган ўрни. Унинг Ўрта Осиё халқлари давлатчилиги, иқтисодий, маънавий маданий ҳаёти ривожига роли. Улуғбек - математик ва астроном олим. Улуғбекнинг Ўрта Осиё фани ва маданияти ривожига қўшган ҳиссаси, унинг фалсафий қарашлари.

Алишер Навоий - улуғ шоир, мутафаккир, файласуф, Навоий гуанизми, унинг инсон камолоти фалсафий концепцияси. Захириддин Муҳаммад Бобур - атоқли маърифатпарвар ва давлат арбоби, «Бобурнома» - XV аср қомуси, унинг тарихий ва фалсафий аҳамияти.

Европа ўрта асрлар ва Янги давр фалсафаси

Европа фалсафаси. Европада ўрта асрлар фалсафаси (V-XIV аср), унинг теоцентрик характери. Авлиё Августин таълимотида худо ғояси. Фома Аквинский фалсафасида табиат ва инсон Тангри яратган хилқатлар сифатида.

Уйғониш даври фалсафасининг антропоцентрик характери ва олиймақом гуманизми. Н.Кузанский ва Ж.Бруно диалектикаси ва натур фалсафий қарашлари. Н.Коперник таълимотида дунёни янгича тушуниш. Янги давр (17-18 аср) фалсафаси: жаҳон фалсафаси тараққиётида янги босқич. Янги фалсафанинг табиатшуносликдаги революция (И.Ньютон) билан боғлиқлиги.

XVIII аср Француз материализми янги давр фалсафий фикри тараққиётида олий босқич: Ламетри, Голбах, Гелвеций, Дидро.

XVII аср маърифатпарварлик фалсафасининг асосий хусусиятлари: В.Волтер, Ж.Ж.Руссо.

Немис классик фалсафаси, унинг 18-19 асрлар Европа фалсафаси тараққиётидаги ўрни ва роли. И.Кант, И.Фихте, Ф.Шеллинг, Г.Гегел, Л.Фейербах.

XVI-XX асрларда Ўзбекистондаги ижтимоий фалсафий қарашлар

XVI-XX аср бошларида Ўзбекистондаги ижтимоий-фалсафий қарашлар ва маърифатпарварлик ғоялари. Даврнинг хусусияти. Ижтимоий-иқтисодий ва маданий муҳит.

Мирзо Бедил ва унинг ижтимоий-фалсафий қарашлари. Бедил дунё, борлиқ ва инсон бирлиги тўғрисида. Боборахим Машраб дунёқарашлари. Машраб ижтимоий тузум ва унинг янгиланиб бориши зарурлиги ҳақида.

Огаҳий - давр салномачиси, фалсафий гуманизм ва эстетик қарашлар.

Аҳмад Дониш ва унинг ижтимоий-сиёсий, фалсафий қарашлари. Дониш - давлат арбоби ва ислохотчи. Мустамлака даврида Ўзбекистондаги маърифатпарварлик ва миллий озодлик ғоялари, даврнинг хусусиятлари. Муқимий, Фурқат, Завқий, Аваз Ўтар, Хамзаларнинг маърифатпарварлик ва хурлик ғоялари.

Ўзбекистонда жадидчилик ҳаракати, унинг фалсафий ва ғоявий-сиёсий тамойиллари. Совет даври ва жадидчиликнинг фожиавий қисмати. Совет даври тоталитаризм замонаси фалсафаси, хулосалар ва сабоқлар. Иброҳим Мўминов фалсафий мактаби. Мустақиллик даври фалсафаси: муаммолар ва ечимлар.

Ҳозирги замон фалсафаси

Постклассик фалсафа ва XX аср фалсафаси. XX аср фалсафасида янгича фалсафий тафаккур ва дунёнинг янгича манзарасининг яратилиши.

XX аср фалсафасида ақл ва фанга муносабат. Сциентизм ва антисциентизм.

Постиндустриал ва информацион жамият ғояларининг фалсафий асослантрилиши. Технократик ва антитехнократик қарашлар: фалсафий мушоҳада.

Инсон дунё тизимида ва инсон дунёси. Инсон муаммосининг янги талқини. Одам ва олам борлиги. Экзистенциал фалсафада инсоннинг моҳияти, ҳаёт ва ўлим муаммолари (К.Кьеркегор, Ясперс, Бердяев, Сартр).

XX аср диний фалсафаси. Неотомизм ғарб диний фалсафаси намунаси. Ҳозирги ислом таълимотининг диний-фалсафий йўналишлари, унинг ўзига хос хусусиятлари ва тамойиллари.

Онтология ва унинг илмий-методологик муаммолари: дунё, борлиқ, материя

Онтология тушунчаси. Борлиқнинг умумонтологик талқинлари.

Антик даврда онтология асосларининг шаклланиши. Парменид ва унинг мантикий маконни кашф этиши. Платон ва Аристотелнинг онтологик концепциялари. Неоплатонизм онтологияси. Ўрта асрларда ва янги даврда онтологиянинг ривожланиши. Гегель диалектик онтологияси.

Борлиқ тушунчаси. Борлиқнинг турлари масаласи. Борлиққа мавжудлик сифатида ёндашиш. “Постмодерн” борлиги.

Борлиқнинг асосий шакллари тўғрисидаги масала. Табиат объектларининг тузилиши. Ҳаёт нима? Биосфера. “Инсон борлиги”. “Ижтимоий борлиқ” муаммоси.

Ноосфера – борлиқ шакли. “Ноосфера” атамаси. “Ноосфера” тушунчаси. Ноосфера ғояси.

Онтологияда оламнинг бирлиги масаласи. Оламнинг бир бутунлиги. Оламнинг бирлиги асослари.

Фалсафада “субстанция” категорияси. “Субстанция” тушунчаси. моддий ва маънавий субстанция тушунчаси. “Субстракт” тушунчаси.

Борлиқнинг яшаш шакллари

Моддий олам ва материя ҳақида фалсафий қарашлар.

“Материя” тушунчаси ва унинг тарихий талқинлари. Материянинг замонавий талқинлари. Материянинг тизимли тузилиши.

“Ҳаракат” тушунчаси. Ўз-ўзидан ҳаракат ғояси. Нисбий тинчлик ғояси. Ҳаракатнинг йўқолмаслиги ва абсолютлиги.

Ҳаракатнинг асосий шакллари. “Ҳаракат шакли” тушунчаси. Ҳаракат шакллариининг ўзаро алоқадорлиги. Ҳаракатнинг геологик шакли.

Макон ва замон – борлиқнинг асосий шакллари. “Макон ва замон” тушунчалари. Маконнинг ўлчамлари. Макон ва замоннинг бепаёнлиги. Замон ўлчови. Макон ва замоннинг объектив мавжудлиги. Макон ва замоннинг боғлиқлиги. Макон ва замоннинг метро-топологик хоссалари. “Вақт” тушунчаси.

Табиат ва ҳаёт

Табиат, ҳаёт (тириклик). Ҳозирги фалсафий таълимотларда табиат муаммоси. Табиат тушунчаси. Жонли ва жонсиз табиат, уларнинг сифат жиҳатидан фарқи ва боғлиқлиги. Ҳаёт муаммоси, ноёблик ва хилма-хиллик. Табиатни билишда фалсафанинг ўрни. Табиат ва жамият, уларнинг ўзаро алоқаси. Табиат ва сунъий дунё, «бирламчи» ва «иккиламчи» табиат. Тарихий тараққиёт давомида инсоннинг табиатга нисбатан муносабатининг ўзгариб бориши. Биосфера, экосфера, эргосфера, ноосфера. Техносфера ва биосфера. Экология муаммосининг вужудга келиши ва долзарблиги. Экологик таҳдид ва экология муаммосининг умумбашарийлиги. Экологик онг ва экологик маданиятни шакллантириш зарурияти.

Онг

Фалсафада онг муаммоси. Онг категорияси инсон маънавий фаолияти барча шакллари таҳлил қилишда таянч тушунча сифатида. Онг воқеликни акс этдириш ва инсон фаолиятини йўналтириш шакли сифатида. Идеаллик табиати. Инъикос тушунчаси. Инъикос шакллари ривожининг генетик манбаи сифатида. Психик инъикоснинг моҳияти. Онгнинг пайдо бўлиши, унинг ижтимоий табиати ва тарихий моҳияти. Онг ва тил.

Онг ва тафаккур. Инсон фаолиятида онглилик ва онгсизликнинг ўзаро муносабати. Онг ости ҳолатининг табиати. Онг ва ўз-ўзини англаш. Онг ва кибернетика. Миллий ғоя, унинг ижтимоий тараққиётдаги роли ва аҳамияти.

Харакатлар стратегиясида иқтисодий ривожланиш концепцияси.

Билим муаммоси. Эпистемология. Ҳақиқат

Билиш фалсафий таҳлил предмети сифатида (гносеология). Билиш объектив реалликнинг инъикоси, дунёга бўлган тарихан ривожланиб борувчи муносабат сифатида. Шарқ мутафаккирлари қарашларида билиш масалалари. Билишнинг объекти ва субъекти. Уларнинг ўзаро муносабати. Билиш босқичлари: ҳиссий ва ақлий билиш. Эмпиризм ва рационализм. Ҳиссий билиш шакллари. Ақлий билиш воқеликни акс этдиришнинг сифат жиҳатидан янги юқори босқичи сифатида. Ақлий билишнинг асосий шакллари. Ижод ва интуиция. Билишда «ҳиссийлик» ва «ақлийлик»нинг бирлиги. Билишнинг ижтимоий-тарихий табиати, унинг амалиёт билан алоқаси.

Ҳақиқат муаммоси, унинг объективлиги. Абсолют ва нисбий ҳақиқат диалектикаси. Релятивизм. Ҳақиқат ва янглишиш. Практика (амалиёт) ҳақиқатнинг асосий ва умумий мезони. Ҳақиқатнинг конкретлиги. Илмий билиш методологияси. Эмпирик тадқиқот методлари: кузатиш, анализ ва синтез, тажриба, индукция, аналогия, таснифлаш. Назарий тадқиқот методлари: дедукция, аксиоматика, формаллаштириш. Илмий назарияни куриш методлари:

абстрактликдан конкретликка ўтиб бориш, тарихийлик ва мантиқийлик, тизимий таҳлил. Фанда ахлоқий тамойиллар ва қадриятлар.

Метод ва методология

Инсоннинг амалий, билиш ва қадрият нуқтаи назаридан дунёга муносабати. Фалсафий муаммоларнинг табиати ва хусусияти. Онтология, гносеология, аксиология, логика фалсафанинг асосий қисмлари сифатида.

Фалсафа: назария ва метод. Фалсафий мушоҳаданинг тарихий шакллари. Материализм ва идеализм. Рационализм ва иррационализм. Мушоҳада ва тажриба. Фалсафа методология сифатида, фалсафанинг методологик тамойиллари: рационализм, эмпиризм, критицизм.

Диалектик метод ва унинг муқобиллари. Диалектиканинг тарихий шакллари.

Детерминизм. Диалектика категориялари. Сабаб ва оқибат. Зарурият, тасодиф, эҳтимоллик. Қонун тушунчаси, қонун заруриятнинг ифодаси сифатида. Детерминизм ва эркинлик муаммоси. Фалсафада герменевтик метод.

Фалсафий қонунлар ва категориялар

Диалектиканинг асосий қонунлари

Ривожланиш жараёнида такрор тамойили, қонун ва қонуният тушунчалари, уларнинг объективлиги. Фалсафий қонунлар, уларнинг ўзаро боғлиқлиги. Диалектика объектив реалликнинг бўлиши, ривожланиши ва умумий боғлиқлиги ифодаси сифатида, унинг зиддиятли характери. Бирлик, фарқ, қарама-қаршилик, зиддият тушунчалари. Жамият тараққиётининг мустақил ва кетма-кетлик характери. Қарама-қаршиликлар кураши ва бирлиги қонуни.

Олам, дунё миқдор ва сифат ифодаси сифатида. Миқдор ва сифатнинг ўзаро ўтиши қонуни тушунчаси. Меёр, меёрнинг сақланиш қонуни. Меёрнинг бузилиши янги сифатга ўтиш шартидир. Сифат тараққиётдаги туб ўзгариш ифодаси сифатида, унинг Ўзбекистонда намоён бўлиш хусусиятлари.

Инкорки инкор қонуни, инкорки инкор диалектикаси. Ирсийлик ва давомлилик эскининг инкор этилиши ва янгининг барпо бўлиши сифатида. Инкорда емирилиш ва яралиш диалектикаси. Янгида эскининг элементлари сақланиши ва йўқолиши муаммоси. Мустақилликни мустаҳкамлаш ва янги жамиятни барпо қилишда инкорки инкорнинг намоён бўлиш хусусиятлари. Миллий ғоянинг шаклланиши ва ёшлар тарбиясида диалектик инкорнинг роли.

Асосий фалсафий категориялар

Фалсафий категориялар реал борлиқнинг энг умумий муҳим қонуний алоқадорлик ва муносабатларини акс этдирувчи кенг тушунчалар сифатида.

Бутун ва қисм, структура ва элемент оламнинг пайдо бўлиши ифода шакллари сифатида. Умумийлик, хусусийлик ва алоҳидалик категориялари.

Моҳият ва ҳодиса категориялари. Уларнинг табиат ва жамиятда намоён бўлиши. Мазмун ва шакл категорияларининг объектив реалликда намоён бўлиш хусусиятлари.

Сабаб ва оқибат категориялари, уларнинг ижтимоий ҳаётда намоён бўлиши. Зарурият ва тасодиф категориялари, уларнинг ўзаро алоқаси.

Имконият ва воқелик категориялари, моҳияти ва аҳамияти.

Ижтимоий билиш

Ижтимоий билиш. “Ижтимоий билиш”, “Гуманитар билиш”, “Ижтимоий-гуманитар билиш” тушунчалари. Гуманитаризм. Ижтимоий билиш методологияси ва тарих фалсафаси. Ижтимоий билиш методлари. Ижтимоий билиш предмети. Ижтимоий-гуманитар билим йўналиши. Ижтимоий билишда тушуниш. Ижтимоий билишда объект ва субъект диалектикаси. Ижтимоий билиш ва гуманитар фанларда семиотика муаммолари. Ижтимоий билишда диалог. Ижтимоий билишда фалсафа ва унинг методлари. Ижтимоий билишда эмпирик ва назарий компонентлар.

Ижтимоий-иқтисодий ривожланишда инсон омили, эркинлиги ва манфаатларнинг устуворлиги

Ижтимоий-иқтисодий ривожланиш мақсади, стратегиясида ўзгаришлар ва уларнинг моҳияти. Ижтимоий-иқтисодий ҳаётда инсон эркинлиги ва манфаатлари устуворлиги. “Ислоҳотлар ислоҳот учун эмас, инсон учун” ғоясининг мақсади. Жамият тараққиёти омилларига янгича қараш, унинг назарий-илмий асослари.

Президент Ш. Мирзиёев фаолиятида ижтимоий-иқтисодий ривожланиш омилларига янги концептуал қарашларнинг асосланиши.

Ўзбекистоннинг жаҳон ижтимоий-иқтисодий ҳамжамиятига интеграциялашуви ва унинг истиқболлари

Интеграция тушунчасининг мантиқий мазмуни. Интеграция жараёнини ҳаракатлантирувчи мотивлар (эҳтиёжлар, манфаатлар) ва механизмлар (иқтисодий, сиёсий, мафкуравий). Интеграциялашув жараёнида объект ва субъект муносабатлари. Интеграция жараёнининг тарихий-ретроспектив генезиси, ривожланиш босқичлари ва моддий-техник асослари. Интеграция жараёнида адаптацион муҳитнинг аҳамияти.

Ижтимоий-иқтисодий барқарорлик ва тинчликни таъминлашнинг ғоявий-мафкуравий концептуал асослари.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш. Мирзиёевнинг БМТ Бош ассамблеясининг 72-сессиясидаги нутқининг моҳияти, ~~Ислом Каримовнинг~~ миллий манфаатларга асосланган ташқи ва ички сиёсатида мамлакат мустақиллигини асраш ва хавфсизлигини таъминлаш концепциясининг

моҳияти. Мамалакатимизда давлат тизими ҳамда миллий хавфсизлик соҳасини ислоҳ қилишнинг назарий-методологик асослари. Ўзбекистонда демократик янгиликлар ва иқтисодий модернизациялаштириш – ижтимоий-сиёсий барқарорлик ва хавфсизлик сиёсатида янги давр.

Глобал ижтимоий-иқтисодий ўзгаришлар ва миллий ғояга эҳтиёж истикболлари

Ҳозирги давр глобал муаммоларни туркумлаштириш, унинг асосий йўналишларини миллий ғоя контекстида таҳлил қилиш зарурияти ҳамда аҳоли, айниқса ёшлар онгига сингдириш масалалари. Глобал инқирозлар моҳиятини, унинг инсониятга, миллатга, халқларга ва мамлакатларга таҳдидини англаб етишда миллий ғоянинг ўрни.

ТАВСИЯ ЭТИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

Асосий адабиётлар:

1. Фалсафа асослари. Дарслик. -Т.: Ўзбекистон, 2005.
2. Саифназаров И., Касымов Б., Мухтаров А. Основы философии. -Т.: Мехнат, 2004.
3. Фалсафа қомусий луғати: «Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти нашриёти». -Т.: Шарқ, 2004.
4. Афлотун. Қонунлар. –Т.: Янги аср авлоди, 2008. -452 б.
5. Жакбаров М. Комил инсон ғояси - тарихий фалсафий таҳлил. Т., “Ибн Сино”, 2000.
6. Қ. Назаров Фалсафа асослари. Т.: “Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти”.2012 йил, 793 б.
7. Маънавият (асосий тушунчалар изоҳли луғати). Т.: “Ғафур Ғулом”. 2013 йил, 448 б.
8. Йўлдошев С. Жаҳон фалсафаси. Т.: 2004 йил.
9. Мамашокиров С., Усманов Э. Барқарор тараққиётнинг экологик хавфсизлик масалалари. Т.: Фан, 2009 йил.
10. Форобий. Фозил одамлар шаҳари. -Т., 1990.
11. Скирбекк Г., Гильс Н. Фалсафа тарихи. –Т.: Шарқ, 2002.
12. Шахс ва жамият. Қўлланма. -Т.: Ўқитувчи, 2005.
13. И. Саифназаров, Ф. Саифназарова. Мафкуравий хуружлар нима? Рисола. Т.: “Маънавият”, 2015. 32 б.
14. А. Мухтаров. Миллий ғоя ва миллий манфаат, Т.: “Фан технологияси”, 2014, 229 б.
15. Мухтаров, Т.Султонов. Миллий ғоя. Т.: “Иқтисодий”, 2016, 320 б.
16. Алимасов В. Фалсафа ёхуд фикрлаш санъати. –Т.: «Ношир», 2008. -256 б.
17. Нитше. Зардушт таваллоси. –Т.: Янги аср авлоди, 2007. -348 б.

18. Тохир Карим. Миллий тафаккур тараққиётидан: Фалсафий мақолалар. -Т.: Чўлпон, 2003.
19. «Ҳақиқат манзаралари» 96 мумтоз файласуф. -Т.: Янги аср авлоди, 2012.

Қўшимча адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 2015.
2. «Таълим тўғрисида»ги қонун ва Кадрлар тайёрлаш миллий дастури. 1997 йил 29 август.
3. «Электрон ҳукумат тўғрисида» Ўзбекистон Республикасининг қонуни (2015 йил 12 декабрь).
4. «Парламент назорати тўғрисида» Ўзбекистон Республикасининг қонуни (2016 йил 13 апрель).
5. «Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида» Ўзбекистон Республикасининг қонуни (2016 йил 15 сентябрь). www.lex.uz.
20. 6. Мирзиёев Ш. М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. – Т.: Ўзбекистон, 2016. - 53 б.
21. Мирзиёев Ш. М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қонидаси бўлиши керак. - Т.: Ўзбекистон, 2017. – 104 б.
22. Мирзиёев Ш. М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. – Т.: “Ўзбекистон”, 2017. – 28 б.
23. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 75-сессиясидаги нутқи. www.uza.uz.
24. Мирзиёев Ш. М. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2017. – 484 б.
25. Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлис Сенати ва Қонунчилик палатаси аъзоларига Мурожаатномаси. 22.12.20 й. Prezident.uz
26. 2017–2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича ҳаракатлар стратегияси. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сонли Фармониға 1-илова // <http://www.lex.uz>
27. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 22 январдаги ПФ “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича ҳаракатлар стратегиясини “Фаол тадбиркорлик, инновацион ғоялар ва технологияларни қўллаб-қувватлаш йили”да амалга оширишға оид давлат дастури тўғрисида”ги фармони//Халқ сўзи, 2018 й 23 январь, № 14 (6972)
28. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 25 январдаги ПФ “Умумий ўрта, ўрта махсус ва касб-хунар таълими тизимини тубдан

- такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги фармони//Халқ сўзи, 2018 й 26 январь, № 16 (6974)
29. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз.-Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ, 2018.-592
30. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 72-сессиясидаги нутқи. 19.09.2017. Нью-Йорк шаҳри // www.uza.uz.
31. “Маҳалла институтини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармони. // 03.02.2017. www.lex.uz.
32. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёев томонидан илгари сурилган “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича ҳаракатлар стратегияси”. 18.01.2017. www.lex.uz.
33. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг “Фанлар академияси фаолияти, илмий-тадқиқот ишларини ташкил этиш, бошқариш ва молиялаштиришни янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори. 17.02.2017. www.lex.uz.
34. “Олий таълим муассасаларига кириш учун номзодларни мақсадли тайёрлаш тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори. 27.09.17.www.lex.uz.
35. “Педагог кадрларни тайёрлаш, халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори. 26.09.17. www.lex.uz.
36. “Китоб маҳсулотларини нашр этиш ва тарқатиш тизимини ривожлантириш, китоб мутолааси ва китобхонлик маданиятини ошириш ҳамда тарғиб қилиш бўйича комплекс чора-тадбирлар дастури тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори. 13.09.17. www.lex.uz.
37. Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 28 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузаси. // 07.12.2019. www.uza.uz.
38. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз // Шавкат Мирзиёевнинг Ўзбекистон Республикаси Президенти лавозимига киришиш тантанали маросимига бағишланган Олий Мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги нутқи. // 14.12.2016. www.uza.uz.
39. Ш. Мирзиёев, “Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз”. Т.: “Ўзбекистон”, 2017 йил, 488 б.
40. Каримов И.А. Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида. – Т.: Ўзбекистон, 2011. – 440 б.
41. Сулаймонова Ф. Шарқ ва Ғарб. –Т.: Ўзбекистон, 1997. -416 б.

39. Каримов И.А. Ўзбекистон мустақилликка эришиш оstonасида. – Т.: Ўзбекистон, 2011. – 440 б.
40. Сулаймонова Ф. Шарқ ва Ғарб. –Т.: Ўзбекистон, 1997. -416 б.
41. Саидов А.Х. Иммануил Кантнинг фалсафий-ҳуқуқий мероси ва замонавий юриспруденция / А.Х.Саидов; таржимон М.Акбаров; Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикаси миллий маркази, Фридрих Эберт номидаги жамғарманинг Ўзбекистондаги ваколатхонаси. – тўлдирилган ва қайта ишланган 3-чи нашри. –Т.: Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикаси миллий маркази. 2012. – 320 бет.
42. Назаров Қ. Аксиология - қадриятлар фалсафаси. –Т.: УФМЖ, 2004.
43. Нурматова М. Шахс камолотида ахлоқий ва эстетик қадриятлар уйғунлиги. Т.: Университет, 2009.
44. Примова Ф.А. Ёшлар ва миллий истиқлол ғояси: муаммолар, ечимлар. –Т.: Ўзбекистон, 2010. - 232 б.
45. Хусанов Б., Гуламов В. Муомала маданияти. Дарслик. –Т.: Иктисод-молия, 2009.
46. Цицерон. Нотиқлик санъати ҳақида икки рисола. –Т.: Янги аср авлоди, 2007. -444 б.

Интернет сайтлари

1. Prezident.uz – Ўзбекистон Республикаси Президентининг расмий веб-сайти
2. Президент матбуот хизмати
3. www.press-service.uz.
4. www.Lex.uz Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси.
5. www.ziynet.uz
6. www.mgm.uz. - Фуқаролик жамиятини шаклланишини мониторинг қилиш мустақил институти
7. www.uza.uz - Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги (ЎЗА)
www.nimfogo.uz Фуқаролик жамиятини шаклланишини мониторинг қилиш мустақил институти
8. www.gov.uz.
9. www.natlib.uz - Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси
10. www.nber.com – АҚШ иқтисодий тадқиқотлар миллий бюроси сайти.
11. www.webofscience.com – Халқаро илмий мақолалар платформаси
12. www.scopus.com – Халқаро илмий мақолалар платформаси
13. www.elibrary.ru – Россия илмий мақолалари индекси